

**YANGI O‘ZBEKISTON TARAQQIYOT STRATEGIYASIDA MA’NAVIY
YUKSALISH VA TASAVVUFY AXLOQ: MA’NAVIY-METODIK
UYG‘UNLIK TAHLILI**

Nazarova Dilnoza Eraliyevna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

Tarix kafedrası dotsenti, tarix fanlari falsafa doktori (PhD).

Tojiyeva Shahlo Mirzoxid qizi

Ijtimoiy – gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi

(ma'naviyat asoslari) 1-bosqich magistranti

Annotatsiyasi: Ushbu maqolada Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida belgilangan ma’naviy yuksalish maqsadlari va tasavvuf ta’limotidagi axloqiy mezonlarning o‘zaro uyg‘unligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda tasavvufiy "Kamil inson" g‘oyasining zamonaviy yoshlar tarbiyasidagi o‘rni hamda ijtimoiy-gumanitar fanlarni o‘qitishda ushbu merosdan foydalanishning metodik asoslari yoritilgan. Muallif tomonidan jamiyatda ma’naviy immunitetni shakllantirishda tasavvufiy poklik va halollik tamoyillarining strategik ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, Taraqqiyot strategiyasi, tasavvuf, ma’naviy-axloqiy qarashlar, Kamil inson, ijtimoiy-gumanitar fanlar, o‘qitish metodikasi, ma’naviy yuksalish.

Abstract: This article analyzes the harmony between the goals of spiritual growth set in the Development Strategy of New Uzbekistan and the ethical standards of Sufi teachings. The research highlights the role of the Sufi concept of the "Perfect Man" (Kamil Inson) in the education of modern youth and the methodological foundations of using this heritage in teaching social and humanitarian sciences. The author substantiates the strategic importance of Sufi principles of purity and honesty in forming spiritual immunity in society.

Keywords : New Uzbekistan, Development Strategy, Sufism, spiritual and ethical views, Perfect Man, social and humanitarian sciences, teaching methodology, spiritual growth.

Аннотация: В данной статье анализируется взаимосвязь между целями духовного возрождения, определенными в Стратегии развития Нового Узбекистана, и этическими критериями суфийского учения. В исследовании освещается роль суфийской концепции «Совершенного человека» (Комил инсон) в воспитании современной молодежи, а также методические основы использования данного наследия в преподавании социально-гуманитарных наук. Автором обосновано стратегическое значение суфийских принципов чистоты и честности в формировании духовного иммунитета в обществе.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, Стратегия развития, суфизм, духовно-нравственные взгляды, Совершенный человек, социально-гуманитарные науки, методика преподавания, духовное возрождение.

Bugungi kunda Yangi O‘zbekistonni barpo etishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri — ma‘naviy islohotlar orqali jamiyatda yangi dunyoqarashni shakllantirishdir. Xususan, **“O‘zbekiston — 2030” strategiyasining** birinchi yo‘nalishi tarkibiga kiruvchi 38 – maqsad aynan jamiyatda ijtimoiy-ma‘naviy muhit barqarorligini ta‘minlash maqsad qilib olingandir.

Aynan, bu maqsaddan ko‘zlangan vazifalar quyidagilardir :

- Mafkuraviy xurujlarga qarshi milliy g‘oya asosida birgalikda kurashish, oila, maktab va mahalla hamkorligini mustahkamlash va shu asosda ma‘naviy tarbiyaning uzviyligini ta‘minlash ;

- Maktablarni chinakam ma‘naviyat va ma‘rifat, madaniyat o‘chog‘iga aylantirish uchun ta‘lim-tarbiyaning interaktiv usullarini joriy qilish ;

- O‘zbek xalqining milliy qadriyatlari va ma‘naviy merosini asrab-avaylash, keng ommalashtirish hamda rivojlantirish bo‘yicha yangi yondashuvlarni joriy qilish;

- Ilmiy va sotsiologik tadqiqotlar bilan jamiyatda ijtimoiy-ma‘naviy muhit barqarorligini ta‘minlashning barcha asosiy masalalarini qamrab olishga erishish shular jumlasidandir.

Bu jarayonda xalqimizning ko‘p asrlik ma‘naviy xazinasini bo‘lmish tasavvuf ta‘limoti, xususan, nafs tarbiyasi, halollik va insoniy fazilatlarni yuksaltirishga oid qarashlari zamonaviy ta‘lim tizimi uchun ham metodik, ham g‘oyaviy manba bo‘lib xizmat qiladi. Tasavvufiy axloq prinsiplarini strategik islohotlar bilan uyg‘unlashtirish Uchinchi Renessans poydevori bo‘lgan **“Komil inson”**ni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari , O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi 2020 – yil 6-iyuldagi 422 – sonli qaroriga muvofiq; Umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarida **“Odobnoma”**, **“Vatan tuyg‘usi”**, **“Milliy istiqloq g‘oyasi va ma‘naviyat asoslari”** hamda **“Dunyo dinlari tarixi”** fanlarini birlashtirgan holda yagona **“Tarbiya”** fanining joriy etilishi ham aynan maktab yoshidagi o‘quvchilarda **“komil inson”** tushunchasini shakllantirish hamda kelajakda halol , pok va vijdonli avlod bo‘lib yetishishiga va mamlakati rivojiga katta hissa qo‘shishiga asos bo‘ldi.

“Komil inson” g‘oyasi tasavvuf ta‘limotining asosini tashkil etadi . Tasavvuf ta‘limoti islom sivilizatsiyasining ajralmas qismi bo‘lib, u nafaqat diniy-falsafiy oqim, balki mukammal **axloq tizimi** (ilm al-axloq) sifatida shakllangan. Tasavvufiy axloq prinsiplarini strategik islohotlar bilan uyg‘unlashtirish Uchinchi Renessans poydevori bo‘lgan **“Komil inson”**ni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, Alisher Navoiy o‘zining **"Mahbub ul-qulub"** asarida komil inson sifatlarini jamiyatning har

bir a'zosi uchun asosiy mezon sifatida ko'rsatib o'tgan. Shu bilan birga yana Tasavvufiy axloqning tarixiy ildizlarini o'rganishda Alisher Navoiyning **“Nasoyim ul-muhabbat”** asari beqiyos ahamiyatga ega. Bu asarda mutafakkir 770 dan ortiq tasavvuf namoyandalari hamda so'fiy ayollarning hayoti va o'gitlarini keltirib o'tgan bo'lib, bu bugungi yoshlar tarbiyasida “ma'naviy namuna” vazifasini o'taydi. Tasavvufning asosiy maqsadi insonning ruhiy olamini poklash, uni dunyoviy illatlardan xalos etish va bu orqali komillikka erishtirishdir.

Tasavvufiy axloqning nazariy asosi **“tazkiyat un-nafs”** (nafsni poklash) va **“tasfiyat ul-qalb”** (qalbi poklik) tushunchalariga tayanadi. Tasavvuf nazariyotchilari, xususan, Abu Homid al-G'azzoliy o'zining *“Ihyou ulumid-din”* asarida ta'kidlaganidek, axloq — bu inson qalbida mustahkam o'rnatilgan shunday bir holatki, u hech qanday qiyinchiliksiz va o'ylamasdan ezgu amallarni bajarishga undaydi.

Tasavvufda axloqiy prinsiplar quyidagi bosqichlarda tahlil qilinadi:

- **Tavba va Zuhd:** Moddiy dunyoga haddan tashqari bog'lanib qolmaslik, nafsni jilovlash.

- **Sabr va Qanoat:** Qiyinchiliklarda sabotli bo'lish va boriga shukr qilish (bu tushuncha bugungi kunda ijtimoiy barqarorlikning asosi hisoblanadi).

- **Tavakkul va Rizo:** Har bir ishda ezgu niyat bilan harakat qilish va natijadan rozilik.

Tarixiy ildizlar va milliy meros: O'rta Osiyo, xususan, hozirgi O'zbekiston hududi tasavvufning eng yirik maktablari shakllangan markaz hisoblanadi. **Yusuf Hamadoniy, Ahmad Yassaviy, Najmiddin Kubro va Bahouddin Naqshband** kabi buyuk mutafakkirlar tasavvufni amaliy axloq darajasiga olib chiqishgan.

Ayniqsa, Naqshbandiya tariqatining **“Dil ba yoru, dast ba kor”** (Ko'ngil Allohda bo'lsin, qo'l mehnatda) shiori tasavvufiy axloqning hayotiyiligini ko'rsatadi. Bu g'oya insonni jamiyatdan ajralib chiqishga emas, balki jamiyat ichida yashab, halol mehnat qilishga, kasb-hunar egallashga va atrofdagilarga manfaat keltirishga o'rgatadi.

Tasavvufiy axloqning tarixiy asosi — bu insonni ichki dunyosini tartibga solish orqali tashqi ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirishdir. Ushbu nazariy asoslar bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan holda, milliy ma'naviyatimizning poydevori bo'lib xizmat qilmoqda.

“O'zbekiston — 2030” strategiyasidagi ma'naviy islohotlar va tasavvufiy qadriyatlar uyg'unligi: “O'zbekiston — 2030” strategiyasining birinchi ustuvor yo'nalishi aynan ma'naviy yuksalish, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va madaniyat sohasini yangi bosqichga olib chiqishni nazarda tutadi. Ushbu strategik hujjatda belgilangan vazifalar tasavvuf ta'limotining tub mohiyati bilan bir necha nuqtada kesishadi. Bu kesishuvchi nuqtalar quyidagilardir :

- **“Inson qadri uchun” tamoyili va Tasavvufiy humanizm:** Strategiyaning bosh g'oyasi bo'lgan inson qadri ulug'lash tasavvufdagi *“Inson — koinot gultoiji”*

tushunchasining zamonaviy ijtimoiy-huquqiy ifodasidir. Tasavvuf insonni o‘zini anglashga chorlar ekan, bu o‘z-o‘zidan fuqarolik mas’uliyati va jamiyat oldidagi majburiyatlarni anglashga zamin yaratadi.

• **Ma’naviy immunitet va Nafs tarbiyasi:** Bugungi globallashuv davrida yoshlarni yot g‘oyalardan himoya qilish strategik vazifadir. Tasavvufdagi "*tazkiyat un-nafs*" (nafsni poklash) metodikasi yoshlarda ichki nazoratni shakllantiradi. Bu esa korrupsiya, boqimandalik va ma’naviy qashshoqlikka qarshi eng kuchli "vaksina" bo‘lib xizmat qiladi.

• **Ijtimoiy adolat va Saxovat:** Strategiyada ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni qo‘llab-quvvatlash masalasi markaziy o‘rin tutadi. Tasavvufning barcha tariqatlarida "*futuvvat*" (javonmardlik) — saxovat, o‘zgalar dardi bilan yashash va begaraz yordam berish eng oliy axloqiy sifat sifatida o‘rgatiladi.

"O‘zbekiston — 2030" strategiyasini amalga oshirishda tasavvufiy merosdan foydalanish jamiyatda axloqiy poklikni ta’minlashga va milliy o‘zlikni anglashni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida belgilangan ma’naviy yuksalish maqsadlari tasavvuf ta’limotining insonparvarlik mohiyati bilan uzviy bog‘liqdir. Tasavvufiy axloq faqatgina tarixiy meros emas, balki bugungi islohotlarni harakatga keltiruvchi ma’naviy "drayver" vazifasini o‘taydi. Ijtimoiy-gumanitar fanlar darslarida ushbu tushunchalarni tizimli o‘rgatish — milliy g‘oyamizni yanada mustahkamlashga va jamiyatda yuksak axloqiy muhitni qaror toptirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.** "O‘zbekiston — 2030" strategiyasi to‘g‘risida. (PF-158-son, 2023-yil 11-sentabr).
2. **O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori.** Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida "Tarbiya" fanini bosqichma-bosqich joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida. (422-son, 2020-yil 6-iyul).
3. **Mirziyoyev Sh.M.** Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O‘zbekiston" nashriyoti, 2021.
4. **Abu Homid al-G‘azzoliy.** Ihyo ulumid-din (Din ilmlarini jonlantirish). "Saodat asri qissalari" / Tarjimon: A. Mansur. – Toshkent: "Movarounnahr", 2003.
5. **Alisher Navoiy.** Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2011. (Tasavvufiy axloq va komil inson masalalari uchun).
6. **Alisher Navoiy.** Nasoyim ul-muhabbat. Mukammal asarlar to‘plami. 17-tom. – Toshkent: "Fan", 2001.
7. **Komilov N.** Tasavvuf. – Toshkent: "Movarounnahr" – "O‘zbekiston", 2009.
8. **Haqqulov I.** Tasavvuf va she’riyat. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1991.
9. **Trimingham J.S.** The Sufi Orders in Islam. – Oxford University Press, 1971. (Xalqaro metodologik qiyoslov uchun).
10. **O‘zbekistonda ijtimoiy-gumanitar fanlar: muammo va yechimlar.** Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami. – Toshkent, 2023-2024.